

rett/galt

HVOR GÅR GRENSEN?

ADVOKATVEILEDNING

Å ha en jurist til stede, gir et stort løft til opplevelsen av rollespillet "Rett eller galt – hvor går grensen?".

Du skal være til stede for å gi svar på spørsmål i rollespillet, og du skal lede to gruppediskusjoner i klassen. At det er en advokat, jurist eller annen kompetent fagperson til stede, gir elevene nærhet til andre roller og oppgaver som jurister jobber med både i næringslivet, organisasjoner og samfunnet for øvrig.

Elevene kan velge mellom tre ulike rettssaker, og denne veiledningen dekker alle tre sakene. Det er ikke nødvendig at du forbereder deg ut over at du leser denne veiledningen, men vi anbefaler deg at du leser den reelle dommen for den saken som du skal veilede. dommene ligger som vedlegg til denne veiledningen.

Dette bør du ta med til skolen:

Ta med tre kapper til hovedaktørene i spillet – dommer, aktor og forsvarer.

I aktor- og forsvarerrollen vil tre elever dele disse. Underveis må disse overlate kappen til den som er i rampelyset.

Kapper kan eventuelt lånes av Advokatforeningen, Kristian Augustgt. 9, Oslo.

Ta med dokumentet "Saksgangen", som punkt for punkt beskriver hvordan dommeren skal lede rettssaken.

Ta med utskrift av de tre dommene som tilhører de tre sakene klassene kan velge mellom til sin rettssak (brukes i oppsummeringen).

Ta også med lovsamling til dommerne.

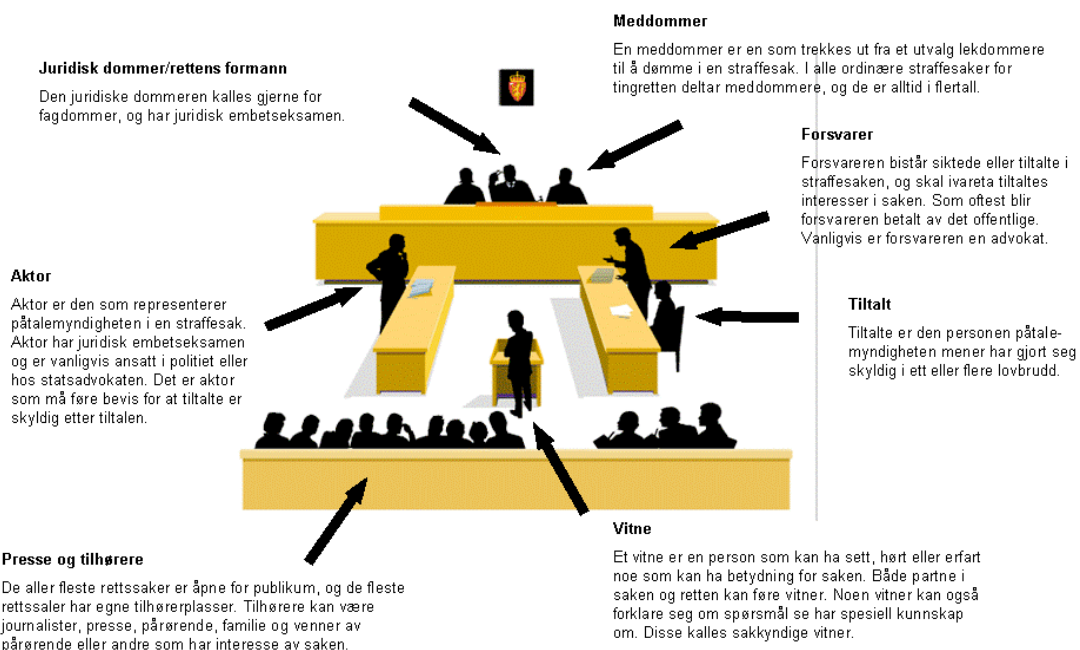
I klasserommet:

Før oppstart kontrollerer du at retten er riktig satt.



Meddomsrett

Retten settes som meddomsrett i ordinære straffesaker der både skyld og straff skal avgjøres. Da består retten normalt av én fagdommer og to meddommere.



Presentere deg selv overfor klassen. Vektlegg hvor du jobber og hva slags saker og problemstillinger du jobber med. Fortell om din rolle underveis i spillet hvis det er naturlig.

Du kan selv velge om du vil la rollespillet gå uten avbrytelser eller om du finner det naturlig å ta små avbrekk for å oppklare misforståelser i forhold til jussen, faktum eller prosessen.

Du kan også gi tips til enkelte aktører underveis der du ser at det er behov for det. For eksempel hvis dommeren bør styre strengere eller at aktor/forsvarer bør spørre om et konkret forhold.

Underveis blir det noen pauser hvor noen av deltakerne i rollespillet må ut for å forberede seg. Da skal resten av gruppen diskutere hva som skjer.

Pause nr. 1 - Aktor og forsvarer går ut for å forberede prosedyren (ca. 10 minutter)

Du kan her i samråd med lærer velge om du skal bistå disse gruppene i arbeidet med prosedyren eller delta i aktivisering av resten av gruppen (tilhørerne).

Aktiviser tilhørerne spesielt på det som har kommet fram under bevisførselen som taler for eller mot at tiltalte er skyldig. Fokuser på hvordan elevene mener at forsvarer og aktor bør argumentere for å få fram sine synspunkter på vegne av sin klient eller i forhold til tiltalen. Utfordre elevene på følgende spørsmål:

Sjalusi med voldelig etterspill

- Ble Arne Alna slått av Bjørn Bryn i ansiktet?
- Hvor alvorlig var slaget?
- Har det betydning at Bjørn var beruset og at han var sjalu?

Jentedusjen for åpen scene

- Har Are Arna krenket Tone Takvam ved å filme henne i jentedusjen uten hennes samtykke?
- Har Are Arna krenket Tone Takvam ved å vise filmen til andre?
- Har Are Arna krenket Tone Takvam ved å videresende filmen?

Hvor krenkende var handlingen? Utgjør filmingen av Tone Takvam i seg selv "seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd"?

Ordet "krenke" kan være vanskelig for mange unge. Sett gjerne i gang en diskusjon om hva som ligger i ordet.

Medvirkning til ran?

- Det store spørsmålet i saken er om tiltalte var klar over at han var medvirkende til ranet.
- Har Stig Skansen truet Maria Marienborg?
- Har Stig Skansen villet rane Maria Marienborg?
- Hvem har tatt vesken?
- Ville han fått en del av ransutbyttet?

Pause nr. 2 - Dommerne går ut for å diskutere og avgjøre dommen (ca. 10 minutter)

Aktiviser alle i gruppen igjen om skyldspørsmålet. Er det rom for fornuftig tvil? Hva taler for eller mot domfellelse? Fokuser på synspunkter om straffeutmålingen.

Elevene utfordres til å ta stilling til punktene nedenfor. Det er viktig å gjøre dette i riktig rekkefølge!

Sjalusi med voldelig etterspill

1. Slo Bjørn Bryn Arne Alna? JA/NEI
2. Slo Bjørn Bryn med vilje? JA/NEI
3. Hvor alvorlig var slaget?
 - a. Brakk Arne Alna nesen - § 229?
 - b. Brakk han ikke nesen - § 228?
4. Hvilken straff skal Bjørn Bryn ha?

Jentedusjen for åpen scene

1. Er Are Arna skyldig/uskyldig i å ha krenket Tone Takvam ved å filme henne i jentedusjen uten hennes samtykke?
2. Er Are Arna skyldig/uskyldig i å ha krenket Tone Takvam ved å vise filmen til andre?
3. Er Are Arna skyldig/uskyldig i å ha krenket Tone Takvam ved å videresende filmen?

Utgjør filmingen av Tone Takvam i seg selv "seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd"? Eller må det også bevises at tiltalte også videresendte filmen for at handlingen skal regnes som "seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd"?

4. Hvilken straff skal Are Arna ha?

Medvirkning til ran?

Hva skal til for at noen er med (medvirkning)?

1. Ville ranet ha skjedd hvis ikke tiltalte hadde tatt følge med kameraten og løpt etter de tre yngre ungdommene? JA/NEI
2. Gjorde Stig Skansen noe for å forhindre ranet da han måtte ha innsett hva som skjedde? JA/NEI
3. Ville han fått en del av ransutbyttet? JA/NEI
4. Hvilken straff skal Stig Skansen ha?

Etter at dom er avsagt (rollespillet er ferdig)

Sammenlign den dommen som elevene har avsagt med den faktiske dommen.

DOMSAVSIKELSER I DE EKTE RETTSSAKENE

Sjalusi med voldelig etterspill

Rettsaken som denne saken er basert på ble behandlet i Oslo tingrett. Den tiltalte "Bjørn Bryn" ble kjent skyldig og dømt for overtredelse av straffelovens § 229 første straffealternativ til en straff av fengsel i 90 – nitti – dager.

Jentedusjen for åpen scene

Rettsaken som denne saken er basert på ble behandlet i Sarpsborg tingrett. Den tiltalte "Are Arna" ble kjent skyldig og dømt for overtredelse av straffelovens § 201 bokstav b. Dommen var en tilståelsesdom. Utmåling av fengselsstraffen ble utsatt med en prøvetid på 2 – to – år. Han ble idømt en ubetinget bot på 5000 – fem tusen – kroner, subsidiært fengsel i 5 – fem – dager.

Medvirkning til ran?

Rettsaken som denne saken er basert på ble behandlet i Oslo tingrett. Den tiltalte "Stig Skansen" ble funnet skyldig i overtredelse av straffelovens § 268 første ledd. Han ble idømt 60 – seksti – dagers samfunnsstraff, subsidiært 60 – seksti – dagers fengsel for medvirkning til ran. Tiltalte ble dømt i det nedre nivået for strafferammen for ran på grunn av tiltaltes alder og at han tidligere var ustraffet. Retten vurderer ran som en alvorlig forbrytelse. I dette tilfelle ville det vært snakk om ubetinget fengsel hvis ikke tiltalte var så ung.

Hvorfor er domstolens dom strengere eller mildere enn deres dom?

Hvor alvorlig oppfatter elevene saken og tiltalen?

- Spør aktørene om hvordan det var å gå inn i sine roller. Hva var lett og hva var vanskelig?

Etikdiskusjon:

- Reflekter omkring hva som skal til for at en rettsak skal komme fram til det rette resultatet. Hva betyr det for de involverte at saken går riktig for seg? Hva skjer hvis noe går galt?
- Hva betyr den kriminelle lavalder?
Hva skjer hvis en gjerningsmann er under 15 år?
Hvordan påvirker det å bli straffedømt ens liv?
Hvorfor skal vi oppføre oss etisk og lovlig riktig?

Vedlegg:

Saksgangen

Domsavsigelser i de faktiske sakene de tre "Rett eller galt"-sakene er basert på.

HOVEDDOMMER LEDER SAKSGANGEN

1. Vær så god og sitt. Retten er satt. (Bruk klubbe.) **Jussvik tingrett skal i dag behandle straffesak mot tiltalte**

Han er representert ved forsvarer, advokat _____.

Aktor er politiadvokat _____.

2. Rettens administrator er dommer (ditt etternavn), **og som meddommere har jeg _____/ _____/ _____ og _____.** **Man kan ikke gjøre tjeneste som dommer i en sak hvis man er inhabil. Jeg spør derfor dere meddommere om dere er i slekt med eller har annen tilknytning til tiltalte, fornærmede, aktor eller forsvarer? Har partene noen innvendinger mot rettens sammensetning?**

3. Hoveddommer ber tiltalte reise seg. Hva er ditt navn? (Tiltalte svarer.) **Når er du født? Hvor bor du?**

4. Kan aktor lese opp tiltalebeslutningen?

Aktor leser tiltalebeslutningen mens tiltalte står.

5. Vendt til den tiltalte: Erkjenner du deg skyldig?

6. Vendt til den tiltalte: Du skal senere få anledning til å forklare deg. Følg med nøye på hva som blir sagt. Du kan gjennom din forsvarer stille spørsmål til vitnene. Du kan også få ordet helt til slutt, etter at aktor og forsvarer har holdt sine prosedyrer.

7. Hoveddommer gir ordet til aktor for innledningsforedrag.

8. Ønsker forsvareren å holde en replikk til aktors innledningsforedrag?

9. Vi er nå kommet til fornærmedes forklaring.

Fornærmede tar plass i vitneboksen.

Hva er ditt navn? (Fornærmede svarer.) **Når er du født? Hvor bor du?**

Les opp fra vitneplikten:

Når du nå skal avgi forklaring i en straffesak, er det viktig at du forklarer deg sannferdig og at du gir uttrykk for tvil der du er i tvil. Det er belagt med strengt straffansvar å gi bevisst uriktige opplysninger til retten.

Du skal også avlegge en forsikring, og da må du reise deg:

- **Forsikrer du at du vil forklare den rene og fulle sannhet uten å legge skjul på noe, så gjenta etter meg: "Det forsikrer jeg på ære og samvittighet."**

10. Hoveddommer gir ordet til aktorene for spørsmål.

11. Hoveddommer gir ordet til forsvarerne for spørsmål.

Hvis flere av aktorene og forsvarerne ønsker å stille spørsmål, kan du tillate dette.

12. Hoveddommer takker for fornærmedes forklaring.

13. Da er vi kommet til tiltaltes forklaring. Ta plass i vitneboksen.

Tiltalte tar plass i vitneboksen.

Du har rett til å nekte å avgi forklaring. Ønsker du å forklare deg? I så fall oppfordres du til å forklare deg sannferdig.

14. Her kan du innlede med noen enkle åpningsspørsmål, for eksempel om han/hun var til stede på den aktuelle plassen. Hvis det er noe som er uklart, kan du eller meddommerne stille spørsmål etter denne forklaringen.

15. Hoveddommer gir ordet til aktor for spørsmål.

16. Hoveddommer gir ordet til forsvarer for spørsmål.

Hvis flere av aktorene og forsvarerne ønsker å stille spørsmål, kan du tillate dette.

Husk at det er deg som skal forstå hva som kommer fram. Stans gjerne opp hvis ting går for fort eller blir uklart.

17. Hoveddommer takker tiltalte for sin forklaring.

18. Vi er nå kommet til vitneførselen. Som første vitne framstår aktors vitne
Vitnet hentes inn og tar plass i vitneboksen.

Hva er ditt navn? (Vitnet svarer.) **Når er du født? Hvor bor du?**

Les opp fra vitneplikten:

Når du nå skal avgi forklaring i en straffesak, er det viktig at du forklarer deg sannferdig og at du gir uttrykk for tvil der du er i tvil. Det er belagt med strengt straffansvar å gi bevisst uriktige opplysninger til retten.

Du skal også avlegge en forsikring, og da må du reise deg:

- **Forsikrer du at du vil forklare den rene og fulle sannhet uten å legge skjul på noe, så gjenta etter meg: "Det forsikrer jeg på ære og samvittighet."**

19. Da går ordet til aktor for spørsmål.

20. Så gir hoveddommer forsvarer ordet til spørsmål.

21. Hoveddommer takker vitnet for oppmøte.

22. Så er vi kommet til andre vitne,, innkalt av aktor.

Be om navn, stilling, fødselsdato, bopel.

Vitnet hentes inn og tar plass i vitneboksen.

Hva er ditt navn? (Vitnet svarer.) **Hva er din stilling?**

Les ev. opp fra vitneplikten på ny.

23. Da går ordet til aktor for spørsmål.

24. Da går ordet til forsvarer for spørsmål.

Vitnepunktene gjentas for alle vitner.

25. Hoveddommer takker vitnet for oppmøte.

26. Så er vi kommet til tredje vitne,, innkalt av forsvaret.

Vitnet hentes inn og tar plass i vitneboksen.

Hva er ditt navn? (Vitnet svarer.) **Når er du født? Hvor bor du?**

Les opp fra vitneplikten.

27. Da går ordet til forsvarer for spørsmål.

28. Da går ordet til aktor for spørsmål.

29. Hoveddommer takker vitnet for oppmøte.

30. Har aktor andre bevis?

31. Har forsvarer andre bevis?

32. Retten tar en 5 minutters pause før aktor og forsvarer skal holde sine prosedyrer. Vi ber disse gå ut, mens tilhørere blir sittende.

Gi ordet til læreren eller en ekte advokat hvis det er en til stede.

Advokat eller lærer aktiviser tilhørerne spesielt på det som har kommet fram under bevisførselen som taler for eller mot at tiltalte er skyldig. Fokuser på hvordan elevene mener at forsvarer og aktor bør argumentere for å få fram sine synspunkter på vegne av sin klient eller på vegne av tiltalen.

33. Retten er igjen satt. Da gir hoveddommer aktor ordet til prosedyre.

34. Da gir hoveddommer forsvarer ordet til prosedyre.

35. Ønsker aktor ordet til replikk?

Hvis aktor har tatt ordet til replikk, skal forsvaren få det deretter.

36. Ønsker tiltalte ordet til slutt?

37. Du avslutter deretter med å si: **Forhandlingene er avsluttet, og saken tas opp til doms. Dommen vil bli forkynt her i salen om 10 minutter, og tiltalte pålegges da å være til stede. Retten er hevet.** (Bruk klubbe.)

Dommerne går ut. Du som hoveddommer går først.

38. Her går du og meddommerne til et rom der dere prøver å bli enige om skyldspørsmål og ev. straff. Ingen andre får være med dit inn.

Advokat eller lærer aktiviserer alle i gruppen igjen om skyldspørsmålet. Er det rom for fornuftig tvil? Hva taler for eller mot den tiltalte? Fokuser på synspunkter om straffeutmålingen.

39. Du går tilbake til "rettssalen" og åpner med å si: **Retten er satt.** (Bruk klubbe.)
Tingretten skal avsi dom i straffesak mot Retten avsier følgende dom:

40. Når dere skal lese opp domslutningen, det vil si skyldig eller ikke skyldig, sier du:
Vi er kommet til domslutningen, og jeg ber tiltalte reise seg.
Deretter leser du opp om tiltalte er skyldig eller ikke skyldig og eventuell straff.

41. Vendt mot tiltalte: **Har du forstått dommen?** Og siden: **Du kan nå velge å vedta dommen, ta betenkningstid eller anke dommen innen 2 uker.**

42. Du avslutter deretter med å si: **Retten er hevet.** (Bruk klubbe.)